

A szerzetesi élet *Perfectae caritatis* szerinti reformja

SHARON HOLLAND

Negyven év távolatából

Sharon Holland amerikai szerzetesnővér, a Megszentelt Élet Intézményei és az Apostoli Élet Társasági Kongregációja káptalanokkal foglalkozó szekciójának vezetője Rómában.

1965. október 28-án, a távoli Szent Péter-bazilikában — amikor Róma még sokkal messzebb volt, mint ma — a II. Vatikáni zsinat atyái megalkották a világ szerzetesei számára a *Perfectae caritatis* kezdetű zsinati határozatot a szerzetesi élet korszerű megújításáról.¹ A zsinat ekkorra már számos jelentős dokumentumot kiadott, melyeket további fontos határozatok követtek,² felszólítva az egész egyházat a külső és a belső megújulásra.

¹A latin cím: *Decretum de Accomodata Renovatione Vitae Religiosae*. A fordítók és a kommentátorok között vita van az *accomodata* fordításáról, arról, hogy a „megfelelő” vagy a „korszerű”-e a helyes változat.

²Ezek közül is kiemelkedik a Konstitúció a Szent Liturgiáról (*Sacro-sanctum concilium*, 1963. XII. 4), és a Dogmatikus Konstitúció az Egyházzól (*Lumen gentium*, 1964.

XI. 21). A *Perfectae caritatis* jóváhagyásával egy napon négy másik dokumentumot is kiadott a zsinat, köztük a Püspökök pásztori szolgálatáról az Egyházban (*Christus Dominus*), illetve A Papképzésről

Bár úgy tűnik, hogy XXIII. János bejelentése felkeltette a püspökök és az egész egyház figyelmét, meg kell jegyeznünk, hogy a nagy változások nem egyik pillanatról a másikra történnek. A liturgikus, biblikus és ökumenikus megújulási mozgalmak már jóval a zsinat összehívása előtt is aktívak voltak az egyházban, és XII. Piusz (1939–1958) enciklikák sorával bátorította azokat az irányzatokat, melyek a zsinat számára készítették elő a terepet.³

XII. Piusz pápa a szerzetesi élet megújításának szükségességéről sem hallgatott. Egyik üzenetében, melyet a női szerzetes-elöljárók egyik nemzetközi konferenciájához intézett Rómában 1952-ben, utal arra, hogy bizonyos európai országokban a létszám csökkenése miatt egyes rendek krízishelyzetbe kerültek, mely arra kényszeríti őket, hogy feladjanak hagyományos működési területeket az oktatás és az egészségügy terén. Sürgette az előjárókat, hogy vizsgálják felül szokásaikat, életmódjukat, aszketikus gyakorlataikat, nehogy azok, mivel egy másik kulturális kontextusból származnak, hátráltassák jóra való és talpraesett fiatal nők belépését. Felhívta továbbá a pápa a figyelmet arra is, hogy a habitusnak a megszentelt élet jelének kell lennie, ugyanakkor egészséges viseletnek is. A Szentanya kitért arra is, hogy a nővéreket jól fel kell készíteni a feladataikra, valamint megfelelő lelkiismereti képzésre is szükségük van. Az oktatásban, a nevelésben, az egészségügyben, művészeti téren stb. a nővéreknek érezniük kell azt, hogy civil munkatársaikkal szakmailag azonos helyzetből indulnak.⁴

Egyértelmű, hogy a zsinathoz és a *Perfectae caritatis*hoz vezető utat a Lélek készítette elő. Mind a zsinatra, mind a határozat létrejöttére hatással volt sajátos egyház- és világtörténeti kon-

(*Optatam totius*) szóló határozatokat A zsinat 1965. december 8-i bezárása előtt jóváhagyott utolsó rendelkezés a Lelkipásztori Konstitúció az Egyházi élet mai világban (*Gaudium et spes*, 1965. XII. 7).

³XII. Piusz pápa *Mystici corporis* kezdetű enciklikája (1943. VI. 29) az egyháznak a mélyebb megértését igyekezett elősegíteni. Még ugyanabban az évben kiadta a *Divino afflante spiritu* kezdetű enciklikáját (1943. IX. 30), mely XIII.

Leó korábbi erőfeszítéseire építve bátorítást és iránymutatást ad a katolikus szentírásstudományok. A *Mediator Dei* kezdettel megjelent enciklika (1947. XI. 20) pedig mintegy corollariuma a *Mystici corporis*nak, különös tekintettel az Eucharisztia szerepére az egyházban.

⁴XII. Piusz pápa: *Nous vous adressons*. In: AAS 165 (1952), 825–826.

textusuk, ugyanúgy ahogyan, a jelenlegi kontextus pedig a végrehajtásukra van hatással.

Előadásomban legelőször is a megújulás azon alapelveivel foglalkozom, melyeket a *Perfectae caritatis* tár elénk, s amelyek örökérvényűek, mióta a szerzetesi élet megújulásának helye van a mindig megújuló egyházban és a változó világban. Ezt követően három mozgási irányra vagy hangsúlyeltolódásra szeretnék reflektálni, melyek a *Perfectae caritatis*ből nyertek ösztönzést, bemutatva azt, ahogyan az alapjukul szolgáló értékek azóta kibontakoztak az egyház tanításában. Néhányan talán azt feltételezik, hogy a *Perfectae caritatis* végrehajtási módjait keresve nem történtek hibák. A szöveghez való visszatérés és az egyház folyamatos tanításának tanulmányozása segítségünkre lesz abban, hogy értékelni tudjuk az egyes intézmények megújulási erőfeszítéseit.

A megújulás alapelvei

A *Perfectae caritatis* 2. és 3. pontja képezi a magvát minden szerzetesi megújulással kapcsolatos munkának. Olyan kétirányú folyamatot tűznek ki, mely egyszerre jelent előrehaladást, illetve elmélyülést, vagyis visszatérést. A szerzeteseket arra kérték és kérik, hogy folytonosan térjenek vissza az Evangéliumhoz, minden keresztény élet forrásához, és intézményeik eredeti szellemiségéhez, s ezeken az alapokon állva alkalmazkodjanak korunk megváltozott körülményeihez.

A 2. pont ezt a folyamatos visszatérést a forrásokhoz azonosítja az evangéliumi Krisztus-követés újbóli középpontba helyezésével, mint minden szerzetesi élet legfőbb szabályával. Ennek a visszatérő mozgásnak a másik aspektusa az egyes intézmények spirituális örökségéhez vagy karizmájához vezet. A szerzeteseket sürgették, hogy ismerjék meg és őrizzék alapítóik lelkületét, sajátos célkitűzéseiket és egészséges hagyományait. Minden intézményt felszólítottak, hogy sajátosságainak megfelelően kapcsolódjanak be az egyház életébe olyan területeken, mint a szentírásstudomány, a liturgia, a teológia, valamint csatlakozzanak a pasztorális, ökumenikus, missziós és szociális törekvéseihez. Tillard kanadai teológus jegezte meg egyszer, hogy a szerzetesek a megújulásukat a *Perfectae caritatis* helyett a *Gaudium et spes* szerint hajtották végre. Egyre inkább meg vagyok győződve arról, hogy a szerzetesi élet megújulása nem történhetett és nem történik meg a zsinati dokumentumok és a zsinat utáni egyházi megnyilatkozások összességének szem előtt tartása nélkül. A *Perfectae caritatis* felhívása a szerzetesekhez tehát megújulásra szólított fel a megújuló egyházon belül. (...)

Ma, negyven évvel a *Perfectae caritatis* után mit is mondhatunk a hatásáról? Bár a dokumentum előkészítési munkái jóval a zsinat előtti időkre nyúlnak vissza, mégis el kell ismernünk, hogy negyven év az egyház életében nem túl nagy idő. Azon-

⁵Erminio Lora:
Prefazione.
In: *Enchiridion della vita
consacrata*. Dehoniana,
Bologna, 2001, XI.

ban ez idő alatt drámai változásoknak lehettünk tanúi a társadalomban, a politikában, a világrendben, a tudományban, a pszichológiában csakúgy, mint a teológiában és az egyház életében.

A *Perfectae caritatis* hatására reflektálván nagyon hasznosnak tartom Erminio Lora észrevételeit, aki a megszentelt életre vonatkozó egyházi dokumentumok egyik legújabb gyűjteményes kiadásának összeállítójaként összegzi azt a három hangsúlyeltolódást, melyet a *Perfectae caritatis* okozott.⁵

Lora szerint az első nagy eltolódás a szabályzat-központúságtól az Evangélium-központúság irányába történt. Ez azt jelenti, hogy világosabban áll előttünk a Krisztus-követés mint a szerzetesi élet alapja, illetve az Evangélium mint a legfőbb szabályzat minden szerzetes életében. Ezt fogom úgy nevezni a továbbiakban, hogy elmozdulás a radikálisabb Krisztus-követés, vagy tanítványi lét felé. Másodikként Lora arról az eltolódásról beszél, ami a tekintély-központúságtól a testvériség-központúság felé történt. Itt beleértendő az az elmozdulás, amely az előljáró-beosztott reláció helyett a testvéri viszony irányába történt, akiket ugyanannak a Krisztusnak a szeretete hívott meg, és a kölcsönös szeretet köt össze. Ezt a továbbiakban úgy fogom említeni, mint elmozdulást olyan tekintély felé, amely a *communio* szolgálatában áll. Harmadikként pedig Lora azt a hangsúlyeltolódást említi, amely a „világtól való menekülés”-től afelé a vágy felé történt, hogy miként lehetne jobban megismerni és szolgálni a világot. Ezt fogom a modern világban való prófétai jelenlét missziójának nevezni.

A radikálisabb Krisztus-követés, vagy tanítványi lét

A *Perfectae caritatis* elejétől fogva úgy azonosítja a megszentelt életet, mint „Krisztus nagyobb szabadságban való követése és hűséges utánzása” (1. pont). A *Lumen gentium*hoz hasonlóan, amely a teológiai alapokat adja meg, a *Perfectae caritatis* is elismeri, hogy az evangéliumi tanácsok szerinti élet az Isteni Mesternek, Krisztusnak a tanításán és életpéldáján alapszik. A szerzetesi élet ezt a Krisztus-követést jelenti, a tökéletes szeretetre (*perfectae caritatis*) való törekvésben. Természetesen az Evangéliumnak ez az alapvető felhívása az Isten- és emberszeretetre mindenkihez szól, azonban a szerzetes fogadalmával ezt a Krisztus-követést „közelebről” vállalja fel.

Ezt persze nem a II. Vatikáni zsinat találta ki, hiszen maga a *Perfectae caritatis* is megjegyzi, hogy az egyház kezdetektől fogva férfiak és nők kötelezték el magukat szeretetből ezen az úton, a Lélek hívására válaszolva, és szentelték magukat Krisztus és az Anyaszentegyház szolgálatára. A szerzetes szentek és rendalapítók életét és írásait áthatja a Krisztus-ismeret és az iránta való szeretet. De a közöttünk élő idősebb szerzetesek emlékezhetnek azokra az időkre, amikor a katolikusokat még nem igazán báto-

⁶Fredrich Wulf: *Decree on the Appropriate Renewal of the Religious Life*. In: *Commentary on the Documents of Vatican II*. (Ed. by Herbert Vorgrimler.) II. kötet. Herder & Herder, New York, 1968. Az evangéliumi tanácsok szerinti életre vonatkozó szentírási utalások súlypontja Wulf szerint az újszövetségi üzenet központi igazsága: „azzal, hogy Jézus belépett saját korába, az emberi élet és cselekvés új értelmet nyert Krisztusban, aki-ben az Atya van jelen és cselekszik” (346.).

⁷VI. Pál pápa: *Ecclesiae sanctae*. 1966. VIII. 6. Azokban a szabályokban, amelyeket az *Ecclesiae sanctae* adott 1966-ban a *Perfectae caritatis* alkalmazására, és amely a szerzetesi életben az imádság fontosságát hangsúlyozta, ezt találjuk: „az elmélkedésre kell helyezni a hangsúlyt az egyéb imák szaporítása helyett”, természetesen az egyház hagyományához tartozó gyakorlatok megtartásával. (21. pont).

⁸Uo. 20. pont. Ugyanebbe az irányba mutat az *Ecclesiae sanctae*, amikor arra biztatja a szerzeteseket, hogy „minél mélyebben kapcsolódjanak be az egyház liturgikus életébe”.

rították a Szentírás olvasására. Nekik még valószínűleg főképp azt tanácsolták, hogy „tartsd meg a Regulát és a Regula megtartéged”. Bár a történelem sok mindenre magyarázatot ad, a zsinat mégis a dolgok átgondolására hívott fel minket.

A *Perfectae caritatis* szerint a Krisztus-követésben gyökerezik a szerzetesi identitás. Az 5. pontban olvasunk Isten mindenek fölöttiségéről, az Isten-keresés elsődlegességéről. Ezt a pontot kommentálva Fredrich Wulf megjegyzi, hogy az újszövetségi üzenet fényében semmi sem fontosabb, mint Jézus Krisztus birtoklása, az ő társasága, a vele és az ő ügyeivel való törődés.⁶ Ugyanezt a témát folytatva a *Perfectae caritatis* 6. pontja kifejti, hogy ezt a „Krisztusban Istennel elrejtett létezését” olyan imaéletnek kell táplálnia, amely magában foglalja a Szentíráson való napi elmélkedést, amelynek a „tökéletes Krisztus-ismeretre” (Fil 3,8) kellene elvezetni, valamint a liturgián, különösen a szentmisén való részvételt. Így fognak a szerzetesek együtt élni és gondolkodni az egyházzal.⁷

Ebben a zsinat utáni időszakban történt az is, hogy sok nem klerikusi apostoli kongregáció az *Imaórák Liturgiáját*, vagy annak részeit kezdte el imádkozni Szűz Mária kis zsolozsmája, vagy egyéb rendi imák helyett.⁸

Miközben a szerzetesek a *Perfectae caritatis* kihívásaira próbáltak válaszolni, mint amely kifejezetten nekik szólt, egyidejűleg olvasták a *Sacrosanctum concilium* kezdetű zsinati konstitúciót a liturgiáról, és keresték annak alkalmazási módjait. A húsvéti misztérium központi szerepének hangsúlyozása ebben a dokumentumban jól kiegészítette az előbb említett felhívást Jézus Krisztus mélyebb megismerésére.

A *mysterium paschalis*nak ez az újbóli kiemelése, valamint a Szentírás elmélkedő olvasásának és tanulmányozásának személyes tapasztalata segítette a szerzeteseket abban a feladatukban, hogy visszatérjenek saját rendjük forrásaihoz. A tagok beásták magukat az alapvető írásokba, és keresték annak a mélyebb megértését, hogy Krisztus misztériumának és missziójának mely dimenzióját kívánták az alapítók az adott kor egyházában feleleveníteni. A kutatások és lelkigyakorlatok által próbáltak egyre inkább belépni alapítóik gondolkodásmódjába és lelkivilágába, hogy karizmájukat dinamikusan tudják kifejezni az idők és a helyek változásai közepette, és eszerint tudják átdolgozni szabályzataikat.

A szerzetesekhez intézett felhívás, az alapító lelkületet és missziót (karizmát) folyamatosan elmélyíteni törekvő közösségben a radikális tanítványi létre, a Krisztus-követésre szólít.

2005 májusában a szerzetes elöljárók római kongresszusán XVI. Benedek pápa így beszélt a Krisztushoz tartozásról: „Az Úrhoz tartozni azt jelenti: lánggra gyúlni az ő izzó szeretetétől, átalakulni szépségének ragyogásává... Az Úrhoz tartozni... férfiak és nők misszióját jelenti, akik a tiszta, szegény és engedelmes

⁹XVI. Benedek pápa:
A szerzetesi intézmények általános előljáráshoz. 2006. V. 22. In: L'Osservatore Romano, angol nyelvű kiadás, 2006. V. 31, 13.

Krisztus követését választották, hogy így állandó hitvallássá váljanak, annak az igazságnak összetéveszthetetlen hirdetésévé, amely szabaddá tesz minket a hamis bálványoktól, amelyek megtévesztik a világot. Krisztushoz tartozni azt jelenti, hogy a szeretet tüzét égve tartjuk a szívünkben, folyamatosan tápláljuk a hit gazdagságából, nem csupán akkor, amikor ez benső örömmel jár, hanem amikor nehézségekkel, lelki szárazsággal és szenvedéssel jár.⁹

¹⁰II. János Pál pápa:
Vita consecrata. 1996. III. 25, 37. pont

Bár a Krisztushoz tartozás alkotja a szerzetes életében az önazonossága alapját, a szabályzatnak sem szabad feledésbe merülnie. A *Vita consecrata* szavaival élve, a szabályzatok és a konstitúciók „térképként szolgálnak számunkra az egész tanítványi lét során, az egyház által jóváhagyott saját karizma szerint” (37. pont).¹⁰

A tekintély a communio szolgálatában

Lora utalása az eltolódásra a tekintély-központúságtól a testvériség-központúság felé olyan viszonyt érint, amely még ma is a kibontakozás és az egyensúlykeresés állapotában van. A *Perfectae caritatis* és az alkalmazására kiadott *Ecclesiae sanctae* kezdetű dokumentum ténylegesen elindította az intézményekben azt a változást, amely a tagoknak az intézmény életébe való új és aktívabb módon való bevonása felé mutat. Ezzel egy időben a zsinat nagyobb mérvű kollegiális együttműködésre szólított fel a püspökök között, a szerzetesi nagyobb előljárók között, valamint az egyházmegyei és plébániai tanácsadó testületekben. Nem minden törés nélküli növekedés volt tapasztalható a részvétel, az együttműködés és a *communio* terén az egyházban és az egyházon kívül. Az a küzdelem, amely az egyes szerzetesi kongregációkon belül zajlott a tekintély és a zsinat által megkívánt részvételi mechanizmusok kiegyensúlyozására, tulajdonképpen nem más, mint az egyházban és a világban meglévő hasonló feszültségek visszatükröződése. (...)

A káptalanok szerepe
a megújulásban

Az ösztönzés a felelősség jóval szélesebb megosztására az intézmények kormányzatában — amit Lora a testvériség-központúság felé való elmozdulásnak nevez — inkább az *Ecclesiae sanctae* korábbi pontjaiból ered. A káptalanok eszerint fontos szerepet tölthetnek be abban a megújulásban, amelyre az intézményeket felszólították (II. 1. pont). Ez szükségessé tette „minden előljáró és tag” együttműködését (II. 2. pont), és különleges megújulási káptalanok megtartását írta elő két vagy három éven belül (II. 3. pont). Az *Ecclesiae sanctae* által ajánlott káptalani előkészítési módszertan részét képezte a „minden tagra kiterjedő széles körű és szabad konzultáció”. Sok szerzetes számára ez volt az első megtapasztalása az aktív részvételnek, annak, hogy egyáltalán meghallgatták. A szöveg így folytatódik: „Ennek a konzultációnak az eredményeit időben alkalmassá kell tenni arra, hogy a káptalan munkájának vezérfonalául szolgálhassanak és segíthes-

¹¹*Lumen Gentium*,
II. fejezet

¹²II. János Pál pápa: *Sacrae disciplinae leges*. 1983. I. 25. In: *Az Egyházi Törvénykönyv. A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*. (Szerk. ford. és a magyarázatot írta Erdő Péter.) 2. kiadás, Szent István Társulat, Budapest, 1986. Ebben az apostoli konsztitúcióban, amellyel a pápa az 1983-as *Egyházi Törvénykönyvet* hirdette ki, II. János Pál röviden összefoglalja a zsinat egyháztanát. Azok közül az elemek közül, amelyek az „egyház valódi és sajátos képét fejezik ki”, ő a következőket emeli ki: 1) az a tanítás, amely az egyházat mint Isten népét, a hierarchikus tekintélyt pedig mint szolgálatot állítja elénk; 2) az a tanítás, amely az egyházat mint communiót ábrázolja, és megállapítja azokat a szükségszerű kapcsolatokat, melyek a részegyház és az egyetemes egyház között, valamint a kollegialitás és a primátus között állnak fenn; 3) az a tanítás, amely szerint Isten népének minden tagja a maga sajátos módján részesül Krisztus hármában, papi, prófétai és királyi

sék azt. A konzultációkat házi vagy provinciai káptalani szinten lehet megtartani bizottságok felállításával, kérdőívek kiküldésével, stb.” (II. 4. pont). Csak később változik a dokumentumok nyelvhasználata a tagok megnevezésében „beosztottak”-ról „tagok”-ra, „testvérek”-re. Mindemellett a széles körű konzultációra, és azok eredményeinek a káptalanokon való felhasználására szóló felszólítás tükrözte a tagok intézményért vállalt közös felelősségének új szemléletét. Ez nem törölte el a tekintélyt, inkább olyan hangsúlyeltolódást tükrözött, amely a II. Vatikáni zsinat egyháztanában is megfigyelhető.

Ez az egyháztan, amely minden hivatást a keresztségből eredtet, használja az egyházra többek között az „Isten népe” képet,¹¹ mely szerint mindannyian osztozunk Krisztus hármában (papi-királyi-prófétai) küldetésében, s ahol a hierarchikus hatalmat mint szolgálatot gyakorolják.¹²

Magában a *Perfectae caritatis* 15. pontjában is hasznos tanácsokat találunk a részvétel és a *communio* iránti érzék fejlesztése céljából a szerzetesi intézményekben. A szerzeteseket felhívták arra, hogy úgy éljenek, mint testvérek Krisztusban, akiket az Eucharisztia egyesít, és a Szentlélek szeretete, valamint a kölcsönös tisztelet és segítségnyújtás köt össze.

A szöveg arra szólítja fel a klerikusi intézményeket, hogy jobban vonják be munkájukba és életükbe a laikus testvéreket, így erősítve a testvériség kötelékét. Minden tagnak azonos jogokkal és kötelezettségekkel kell bírnia, kivéve a szent rendekből eredőket. Hasonlóképpen a női rendekben is az volt a cél, hogy eltörljék a nővérek különböző kategóriáit. Ezen a téren olyan nagy lépések történtek, hogy a fiatalabb generáció már nem is emlékezhet arra, hogy külön képzési programok, külön elszállásolási rend, és külön munkarend vonatkozott a „laikus testvérek” vagy „külső nővérek” csoportjaira. Bár ezek az átmenetek óvatosak és fokozatosak voltak, bizonyos kérdések — mint például a laikus testvérek kormányzati hatalomban való részesedésének kérdése a klerikusi intézményekben — messze vannak még a megoldástól.

Az *Ecclesiae sanctae* 25. és 26. pontjai foglalkoznak az apostoli élethez való alkalmazkodás problémáival, például abban az esetben, amikor egy közösségen belül különböző apostoli munkákat végeznek. Miközben egyfelől hangsúlyozzák a közös testvéri élet fontosságát, másfelől az előbbieket miatt a napirendnek jóval rugalmasabbnak kell lennie, mint korábban, nagy eltérésekkel házonként, sőt akár házon belül is. A lelkiekre és az apostolkodásra fordított időn túl a szerzetesnek kell, hogy legyen egy kis szabad ideje saját maga számára is, ugyanúgy, mint ahogyan törvényes szabadságának is lenni kell, írja az *Ecclesiae sanctae* 26. pontja.

A szerzetesi közösségekben, mint ahogyan az egyház egészén belül is, a tekintéllyel szembeni elvárás az volt, hogy azokat a szolgálat és a Krisztus-követés szellemében gyakorolják. Szere-

feladatából; 4) az a tanítás, amely szorosan kapcsolódik az előzőhöz, s amely a krisztushívők, különösen a világiak kötelességeire és jogaira vonatkozik; 5) az egyház törekvése az ökumenére. Ezek mind-egyikét könnyűszerrel alkalmazni lehet a szerzetesi megújulásban.

¹³I. János pápa:
Vita consecrata,
43. pont

Az előjárók szerepe

¹⁴XVI. Benedek pápa:
A szerzetesi intézmények általános előjáróihoz. 2006. V. 22, 13.

pük az volt, hogy a rendek életét és misszióját annak a *communio*-nak a szellemében szolgálják, amelyre a Lélektől és a zsinattól küldetést kaptak.

Az a kifejezett hangsúlyeltolódás, amiről Lora a tekintély kapcsán beszél, csak nyomokban lelhető fel a *Perfectae caritatis* szövegében. Ennek ellenére azt a fejlődést tekintve, ami a részvétel és az együttműködés terén lezajlott, nem meglepő, hogy a *Vita Consecrata* 43. pontjában azt olvassuk, hogy „a keresések és a változtatások elmúlt esztendeiben olykor hallani lehetett arról is, hogy fölül kell vizsgálni e hivatalt (az előjárót)”. Ugyanez a szöveg egyértelművé teszi azt is, hogy a tekintély hordozója „... nem mondhat le feladatáról, mint aki elsőként felelős a közösségért...”. Az előjárók vezetői a testvéreknek és a nővéreknek mind a lelki, mind az apostoli életben. Az individualizmus mai áramlataival szemben a tekintély legfontosabb szerepe ismételtelen „a testvéri közösség megerősítése”. A zsinat utáni dokumentumok egyensúlyba próbálják hozni a tekintélyt és a testvériséget: „A tekintélynek mindenekelőtt testvériesnek és spirituálisnak kell lennie — következésképpen, akik ráruházzák, annak a testvéreket és a nővéreket tudnia kell dialógus révén bevonni a döntési folyamatba —, nem szabad megfeledezni arról, hogy az utolsó szó a tekintélyé, és rá tartozik, hogy hozott döntések végrehajtásáról gondoskodják is.”¹³ Ez talán nem nevezhető igazán elmozdulásnak az egyszemélyi vezetéstől a testvériség felé, hanem inkább a *communio* hangsúlyozása.

Az általános előjárókhöz intézett 2006-os beszédében XVI. Benedek beszélt a tekintély szerepéről, és arról a mai kontextusról, amelyben azt gyakorolni kell. „A tekintély szolgálata folyamatos jelenlétet kíván meg, képességet az elevonné tételre, a kezdeményezésre, újra meg újra rámutatni arra, hogy mi a megszentelt élet *raison d'être*-je, segítséget adni abban, hogy mindig megújuló hűséggel tudjanak a rábízottak felelni a Lélek hívásaira.” A Szentatya világossá teszi azt is, hogy az előjáró szerepe „gyakran jár együtt a kereszttel, néha a magánnyal, és mélységes felelősségérzetet kíván meg, tette kész nagylelkűséget, és folyamatos önmegtágadást. Arra vagytok hivatva, hogy megtartsátok és vezessétek testvéreiteket és nővéreiteket egy olyan nehéz korszakban, amikor számtalan kísértésnek vannak kitéve.”¹⁴

Ez az utalás a nehéz korszakra átvezet bennünket Lora harmadik szempontjához.

A prófétai jelenlét missziója a modern világban

Az úgynevezett „menekülés a világtól” (*fuga mundi*) elképzelés már sok évszázada a múlté, bár nyomokban megmaradt és bizonyos értelemben meg is kell maradnia. János evangéliumáról szóló tanulmányok emlékeztetnek bennünket a „világ” szó kétértelmű-

Az új szerzetesi kongregációk szerepe

¹⁵XVI. Benedek pápa:
Deus caritas est,
27. pont

¹⁶Wulf: i. m. 339.
A szerző eléggé meglepő módon kommentálva a PC 8. pontját, azt a szemrehányást teszi a szerzeteseknek, hogy a világtól elkülönülve, mintegy gettóban élvén, nagyban hozzájárultak a szekularizációhoz. A civil világgal való valódi kapcsolatok hiánya az arra való befolyás elvesztését és a tanúságtétel gyengülését okozta. Wulf a kölcsönös kapcsolatok szükségességét kritikus optimizmussal hangsúlyozza.

A *Gaudium et spes* felhívása

ségére. Alapítóink azonban ismerték a világ nyers valóságát, és érezték a késztetést arra, hogy válaszoljanak rá a Krisztus-követés valamely formájával.

XVI. Benedek pápa a *Deus caritas est* kezdetű enciklikájában elismeri azt az úttörő szerepet, amelyet a 19. században alapított szerzetesi kongregációk játszottak. Amint az egyház lassanként felismerte, hogy új megközelítésre van szükség egy igazságosabb társadalom felépítéséhez, ezek az új rendek — ahogyan a pápa írja — maguk kezdeményezték a „a küzdelmet a szegénységgel, a betegséggel és a tanulatlansággal”.¹⁵

Ahogyan már láttuk, a *Perfectae caritatis* révén a zsinat arra tanítja az egyes intézményeket, hogy tagjaik szerezzék meg az ember helyes megértéséhez szükséges ismereteket, melyeket a mai idők és az egyház szükségletei kívánnak meg. Ez teszi a szerzeteseket képessé arra, hogy a „hit fényénél bölcs ítéletet alkotva a világ mai helyzetéről” és hatékonyabban tudjanak segíteni másokat (PC 2. pont). A megújulás felületességének és a misszióra való elégtelen felkészülésnek az elkerülése végett a szerzeteseket „megfelelően föl kell készíteni a mai társadalom szokásaira, gondolkodásmódjára és érzésvilágára” (PC 18. pont).

Miközben a *Perfectae caritatis* állandóan hangsúlyozza a lelki megújulás elsődlegességét, kiemeli az apostoli intézmények esetében az élet integritását. Ezekben az intézményekben az „apostoli és karitatív tevékenység a szerzetesi élet szerves részét képezi... s a tagok egész életét át kell hogy hassa az apostoli lelkület, az apostoli tevékenységüket pedig a szerzetesi lelkület” (PC 8. pont).¹⁶ Az apostoli tevékenységnek a Krisztussal való bensőséges egységből kell forrásoznia. A zsinat felszólította az intézményeket, hogy „életüket alkalmazzák a mai kor igényeihez” (PC 10. pont).

Alig egy hónappal a *Perfectae caritatis* publikálása után a zsinat közzétette azt a dokumentumot, amely az egész egyházat, beleértve a szerzeteseket is, belehelyezte a mai világ sűrűjébe. Az egyház és a mai világ viszonyáról szóló lelkipásztori konstitúció, a *Gaudium et spes* immár ismerős szavakkal kezdődik. „Az öröm és remény, a gyász és szorongás, mely a mai emberekben, főként a szegényekben és a szorongást szenvedőkben él, Krisztus tanítványainak is öröme és reménye, gyásza és szorongása, és nincs olyan igazán emberi dolog, amely visszhangra nem találna szívükben.” (GS 1. pont).

A szerzetesek feladata az, hogy életre váltsák e felhívást saját hivatásuknak és karizmájuknak megfelelően, s nem engedhetik meg maguknak, hogy ne vegyenek tudomást arról, amit az egész egyház kijelentett. A dokumentum az emberi személy méltóságáról, a modern világ legsürgetőbb problémáiról, a családról és a házasságról, a kultúráról, a gazdasági és a társadalmi életről, a politikáról, a népek közötti szolidaritásról, valamint a békéről szól.

A szerzetesek újfajta jelenléte a világban és a világért

¹⁷A *Szerzetesek és az emberi haladás* című dokumentum, amely a Szerzetesi Kongregáció 1978. áprilisi teljesülésének eredménye, s amelyet 1980-ban tettek közzé, szintén különösen nagy figyelmet fordít a kérdésre.

A szerzetesi megújulás apostoli dimenziója

A szerzetesek újfajta jelenléte a világban és a világért, melyet a zsinat indított el, további lendületet kapott a későbbi megnyilatkozásokban, különösen is a *Vita consecrata*-ban.¹⁷ Az apostoli buzdítás utolsó fejezete „Az Istennek szentelt élet Isten világ iránti szeretetének bizonyossága” címet viseli. A szerzetesek Krisztust tükrözik és teszik jelenvalóvá ebben a világban, életük és munkájuk tanúságtételével (72. pont).

A *Vita consecrata* kifejezetten úgy beszél a szerzetesi életről, mint a részesezés különleges formája Krisztus próféta hivatálában. Ez a „radikális Krisztus-követés és a belőle következő küldetés iránti odaadás alapján e próféta az Istennek szentelt élet természetéhez tartozik” (84. pont). Az evangéliumi tanácsok úgy jelennek meg itt, mint próféta tanúságtétel a mai társadalom három legfőbb kihívásával szemben. A megszentelt tisztaság, örömteli élet szeretetben, szemben a hedonista kultúra kihívásával, amely szétválasztja a szexualitást az objektív erkölcsi normáktól, és gyakran úgy tekinti a személyt, mint tárgyat (88. pont). A materializmus, amely a birtoklásra vágyik, szemben a szegénység evangéliumi tanácsával, amely kifejeződik a szolidaritásban, a szeretetben, a szegények segítésében (88–89. pontok). Egy olyan világban, ahol a szabadság gyakran el van választva az igazsággal és az erkölcsi normákkal való lényegi kapcsolatától, a szerzetesi engedelmisség arról tanúskodik, hogy „semmilyen ellentmondás nincs az engedelmisség és a szabadság között” (91. pont).

A *Perfectae caritatis* azon felszólításán túl, mely a világ jobb megismerésére szólít fel, azért, hogy aztán ugyanezt a világot jobban lehessen szolgálni, a *Vita consecrata* így húzza alá a próféta jelenléthez szükséges elemeket: „A próféta tanúságtétel megkívánja Isten akaratának állandó és szenvedélyes keresését, a nagylelkű és fenntartások nélküli közösséget az Egyházzal, a lelki megkülönböztetés gyakorlását és az igazság szeretetét. Abban is kifejeződik, hogy elutasít mindent, ami szemben áll az isteni akarral, és új utakat keres, hogy Isten országának Evangéliuma a történelemben megvalósuljon” (84).

A *Vita consecrata* új lendületet ad a szerzetesi megújulás apostoli dimenziójának is, a működési területek széles skáláját sorolva fel. Ebben benne van az evangelizáció (76, 77, 81), az *ad gentes* misszió (78), az inkulturáció és a kultúrák evangelizációja (79, 80, 98), a szegények melletti döntés és az igazságosság előmozdítása (82). A betegápolás, a fogyatékosok, a kábítószer és az AIDS áldozatainak gondozását megfelelő bioetikai ismeretek birtokában kell végezni, előmozdítva az orvostudomány humanizálását (83). A szerzetesek meghívást kapnak az elnyomó struktúrák és az éhezés felszámolására (89), bolygónk erőforrásaik megőrzésére (90), a megújított elköteleződésre az oktatás területén, hogy így a szegények kiszabaduljanak a „kulturális és a vallásos képzettség hiányának súlyos nyomorúságából” (97). A

szerzetesek felkérést kapnak a tömegtájékoztatási eszközök (99), az ökumenikus dialógus (100–101), a vallásközi párbeszéd (102) és spiritualitás területein való munkálkodásra, valamint az Istenkeresőkkel való foglalkozásra is (103).

Konklúzió

¹⁸XVI. Benedek pápa: *A szerzetesi intézmények általános előjáróihoz.* 2006. V. 22, 13.

A prófétai jelenlétnek ez a missziója a modern világban bizonyos értelemben veszélyes vállalkozás, melyet az egyéni és közösségi imádság és a megkülönböztetés tesz lehetővé. XVI. Benedek pápa érintette ezt a témát is a szerzetes előjárókhoz intézett, már említett beszédében. „A megszentelt nők és férfiak arra kapnak meghívást, hogy hiteles és világító jelei legyenek az Evangéliumnak, és az Evangélium paradoxonjának a világban, anélkül, hogy azonosulnának e világ gondolkodásmódjával...”¹⁸

Negyven év távlatából elmondhatjuk, hogy szerzeteseket a zsinat felszólította a megújulásra egy megújuló egyházban, új kapcsolatra a változó világgal. Ennek a megújulásnak az erőfeszítései merészek és gyümölcsözőek voltak, de gyakran bátortalanították el kihívások és kiábrándulások. Nem tölteném az időt most azzal, hogy mi volt rossz, vagy mi az, amit még nem lehet pontosan értékelni.

Láttuk, hogy a szerzeteseknek két kritérium áll rendelkezésükre a folyamatos megújulásban és annak kiértékelésében. 1) a visszatérés a forrásokhoz: az Evangélium és saját rendjük spirituális és apostoli karizmájához; 2) a folyamatos egyházi tanítás, amely a zsinatra épül, s azt magyarázza és alkalmazza a változó világban.

Mindhárom kibontakozási irányban, vagy hangsúlyeltolódásban, melyekre a *Perfectae caritatis* utal, alapvető jelentőségű Krisztus személye és az ő követése.

A szerzetesek prófétai jelenléte

A szerzetesek tanítványi léte egyszerre személyes a meghívásra adott válaszban, illetve közösségi az intézmény tagjaként. Egy intézmény sikeressége saját missziójának megvalósításában nagyban függ benső egységétől, a *communio* lelkületétől. Ez helyes egyensúlyt kíván meg a tekintély gyakorlása és a testvéri együttműködés között Isten országáért az intézményen és az egyházon belül.

A szerzetesek ma egy olyan egyházban élnek, amely sajátjának ismeri el napjaink emberének örömét és bánatát, szomorúságát és gondjait. Új szolgálatokra és új megközelítésekre a szolgálatok terén folyamatosan szükség van. A szerzetesek jelenléte és tevékenysége, megújulva a *Perfectae caritatis* szellemében, arra hivatott, hogy prófétai jelenlét legyen, amely Isten szeretetét és igazságát közvetíti mindenkinek.

Orosz Lóránt fordítása